

АХОЛИ ДАРОМАДЛАРИ ВА ИНФРАТУЗИЛМАНИ ТО'Г'РИ ТАШКИЛ ETISHDAGI BOG'LIQLIKNI ANIQLASH MUAMMOLAR (TOSHKENT VILOYATI MISOLIDA)

Kandaxarov Zafar Ishratovich

"TIQXMMI"MTU, Laboratoriya mudiri

Shodmonkulova Sitora To'xtasin qizi

"TIQXMMI"MTU, O'quv-Uslubiy bo'limi nazoratchisi

Annotatsiya: *Ushbu maqolada aholi daromadi, hamda infratuzilmani to'g'ri tashkil etishdagi muammolar haqida, ushbu jarayonni Toshkent viloyati misolida korib chiqilgani haqida so'z boradi.*

Kalit so'zlar: *Bozor, iqtisodiyot, daromad, boylik, aholi daromadlari, Infrastruktura, loyiha, transport, ijtimoiy xizmat.*

Bozor iqtisodiyoti taqsimlash munosabatlari sohasidagi sodir bo'layotgan jarayonlarni nazariy jihatdan qayta tushunishni talab qiladi. Bu eng avvalo, "aholi daromadlari" tushunchasining ta'rifi, uning tabaqalanishiga va yuzaga kelgan aholi tabaqalanishiga, aholining turmush darajasidagi o'zgarishlarning yo'nalishlarini kuzatib borishga, aynan bir xil daromadlar siyosatini o'tkazish asosida daromadlarning yuzaga kelishi va o'sishi masalalarini ko'rib chiqishni taqozo etadi. Tadqiqotlarda aholi daromadlari uning yuzaga kelishi yoki xo'jalikning turli sharoitlarida daromadlarning taqsimlanishi nuqtayi nazaridan ko'rib chiqiladi. Ko'pincha ushbu masala faqat kambag'allik, qashshoqlik, aholini ijtimoiy himoya qilish bilan o'zaro bog'liqlikda tekshiriladi. Daromad o'lchamlarining miqdoriy va sifatiiy o'zgarishi va taqsimlanish tamoyillarining o'zgarishi umuman iqtisodiyot, daromadlar nazariyasi sohasi bilan o'zaro bog'liqlikda o'rganilishi kerak. Bunda "daromad" va "boylik" tushunchalarining o'zaro aloqasini qayd qilish muhim. Bizning fikrimizcha, "boylik" tushunchasi kengroq. Daromad jamiyat a'zolarining shu paytdagi pul, boylik va xizmatlar zaxiralaridan tarkib topadi va har doim ham iste'mol qilish orqali ulardan foydalanish bilan bog'liq bo'lmaydi. Daromad boylik yuzaga kelishining asosini tashkil qiladi va qandaydir vaqt oralig'i, odatda, bir yil ichida belgilanadi. Daromadlarning o'sishi va boylikning ko'payishi har doim ham o'sha bitta yagona yo'nalishning o'zida o'zgarmaydi. Lekin, aholining daromadlari va boyliklari insonlarning moddiy va ma'naviy ehtiyojlarini qondirishning asosi bo'lib, jamiyat farovonligini oshirishning eng muhim omili sifatida maydonga chiqadi.

Aholi daromadlari va infrastrukturini to'g'ri tashkil etish jarayoni bir davlat yoki hududiy hokimiyatni o'z ichiga oladi. Bu jarayonda quyidagi asosiy qadamalar o'tkazilishi kerak:

1. Aholi daromadlarining hisoblanishi: Daromadlar, aholining pul mablag'laridan, ish bilan bog'liq daromadlardan, korxonalaridan va boshqa moliyaviy manbalardan

tashkil topadi. Aholi daromadlarini hisoblash uchun statistik ma'lumotlar to'plab olinishi va tahlil qilinishi kerak.

2. Infrastrukturaning identifikatsiyasi: Infrastruktura, mamlakatning transport, suv ta'minoti, elektr ta'minoti, kommunikatsiya tarmoqlari va boshqa muhim sohalarni o'z ichiga oladi. Bu sohalarning muxlislari belgilanishi va xarajatlarning hisoblanishi kerak.

3. Infrastruktur loyihalash: Aholi daromadlari va infrastrukturining muvofiqlik darajasi hisobga olinganida, yangi infrastruktura obyektlarining loyiha qilinishi kerak. Bu loyihalar transport yo'llari, suv ta'minoti shoxobchalari, elektr tarmoqlarining rivojlanishini o'z ichiga oladi.

4. Infrastruktur obyektlarining qurilishi: Loyiha qilingan obyektlarni amalga oshirish uchun moliya manbalarining topilishi va loyihalarni bajarish uchun zarur resurslarning taqsimlanishi kerak. Bundan tashqari, texnikaviy va laboratoriya imkoniyatlari ham tayyorlanishi kerak.

5. Infrastruktur obyektlarining bajarilishi: Infrastruktur obyektlarining qurilish va tuzilish jarayonlari yakunlangandan so'ng, ularning amalga oshirilishi va ishga tushirilishi kerak. Bu jarayonda yaxshi rejalashtirish, menejment va monitoring muhim ahamiyatga ega.

6. Aholi daromadlari va infrastrukturining monitoringi: Tashkil etilgan infrastruktur obyektlarining ishlash holati va aholi daromadlaridagi o'zgarishlarni kuzatib borishning muhim bo'lgan monitoring tizimi yaratilishi kerak. Bu ma'lumotlar to'plamasi investitsiya qo'yuvchilar, hokimiyat organlari va boshqa shaxslarga foydali bo'ladi.

Barcha bu jarayonlar davlatning moliyalashtirish politikasi, yoshkar-ola sanoati, iqtisodiy rivojlanish darajasi, ijtimoiy sohalarni rivojlantirishni o'z ichiga olgan xususiyatlarga bog'liq bo'ladi. Aholi daromadlari va infrastrukturini to'g'ri tashkil etishning muvaffaqiyatiga erishish uchun esa sog'liqni saqlash, o'qitish, iqtisodiy rivojlanish va hokimiyat organlarining yaxshi rejalashtirilishi zarur bo'ladi.

Aholi daromadlari va infratuzilmani to'g'ri tashkil etishda bog'liqlikni aniqlash muammolari Toshkent viloyati misoli bilan ko'rsatiladi.

Toshkent viloyatida aholi daromadlari va infratuzilmani to'g'ri tashkil etish uchun quyidagi muammolar mavjud bo'lishi mumkin:

1. Aholining yashash shartlari: Aholi daromadlari va infratuzilmani aniqlashda, aholining yashash shartlarini aniqlab olish zarur. Bu shartlar umumiy hujjatlardan, ma'lum statistika ma'lumotlaridan va qo'shimcha olingan ma'lumotlardan iborat bo'lishi mumkin.

2. Infratuzilmaning turlari: Infratuzilmaning turini aniqlash ham muhimdir. Infratuzilmani to'g'ri tashkil etish uchun kerak bo'lgan turiga qarab, bog'liqlikni aniqlay oladi.

3. **Infrastruktura e'tibor berish:** Aholining yashayotgan hududi infrostrukturiga qarab bog'liq bo'ladi. Infrostruktura e'tibor berilmagan joylarda aholi daromadlari va infratuzilmani to'g'ri tashkil etish imkonsiz bo'ladi.

4. **Transport vositalari:** Transport vositalari ham aholi daromadlari va infratuzilmaning to'g'ri tashkil etishida muhim ahamiyatga ega. Aholining transport vositalariga qanchalik murojaat etishi, yollarni qanday ravishda ishlab chiqishini aniqlash zarur.

5. **Ijtimoiy xizmatlar:** Ijtimoiy xizmatlarning mavjudligi va sifati ham aholi daromadlari va infratuzilmaning to'g'ri tashkil etishida muhim rol o'ynaydi. Shundan tashqari, ijtimoiy xizmatlar bilan bog'liq muammolarni aniqlash ham zarur.

Toshkent viloyati misoli orqali aholi daromadlari va infratuzilmani to'g'ri tashkil etishda bog'liqlikni aniqlash muammolari keng jihatdan kuzatib borilishi kerak. Bu esa infratuzilmaning to'g'ri tashkil etilishi uchun kerakli imkoniyatlarni va resurslarni ta'minlashga yordam beradi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Sh. Mirziyoyev “Yangi O‘zbekiston taraqqiyoti strategiyasi”
2. Adaxonov X. O‘zbekistonda kambag‘allikni qisqartirish va aholi daromadini oshirish. <http://pedagoglar.uz>
3. Sh. Shodmonov, U. G‘afuruv “Iqtisodiyot nazariyasi”. Toshkent- “Fan va texnologiya”-2005
4. Saidmurodov M. Qishloq xo‘jaligida aholi daromadlarini oshirishda, tadbirkorlikni rivojlantirish masalalari. Международная конференция академических наук. <https://doi.org/10.5281/zenodo.6590455>
5. United Nations. Department of Economic and Social Affairs. Sustainable Development. (<https://sustainabledevelopment.un.org/content/documents/6754Technical%20report%20of%20the%20UNSC%20Bureau%20%28final%29.pdf>)
6. Uzakov K. Qashshoqlini kamaytirishda oilaviy biznesni roli. <http://ijpsss.iscience.uz/index.php/ijpsss>